

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ПРИВАБЛИВІСТЮ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ

MANAGING THE INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF TOURIST AND RECREATIONAL TERRITORIES

Смирнова С.М.

кандидат геологічних наук,
доцент (бвз) кафедри управління земельними ресурсами,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Кузнєцова М.Д.

студентка,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Smyrnova Svitlana

PhD of Geology, Department of Land Management,
Petro Mohyla Black Sea National University

Kuznietsova Maria

Student,
Petro Mohyla Black Sea National University

У статті узагальнено теоретичні основи управління інвестиційною привабливістю туристично-рекреаційного потенціалу. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку туристичного та рекреаційного потенціалу держави. Зважаючи на потенціал туристично-рекреаційної галузі України, наголошено на необхідності вирішення соціально-економічних проблем у період трансформації суспільно-економічних відносин. Зосереджено увагу на актуалізації дієздатності об'єднаних територіальних громад щодо активної участі у розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури, формування її інвестиційної привабливості, заохочення малого та середнього підприємництва. Визначено складові елементи системи управління інвестиційною привабливістю туристично-рекреаційних територій (комунікативні, інноваційні, фінансові та людські ресурси).

Ключові слова: туристично-рекреаційний потенціал, інвестиційне забезпечення, інвестиційна привабливість, управлінська діяльність, природно-ресурсний потенціал, дестинація.

В статье обобщены теоретические основы управления инвестиционной привлекательностью туристско-рекреационного потенциала. Проанализированы современные тенденции развития туристического и рекреационного потенциала страны. Отмечена необходимость решения социально-экономических проблем в период трансформации общественно-экономических отношений с учетом потенциала туристско-рекреационной отрасли Украины. Сосредоточено внимание на актуализации дееспособности объединенных территориальных общин активно участвовать в развитии туристско-рекреационной инфраструктуры, формировании его инвестиционной привлекательности, содействии малому и среднему предпринимательству. Определены составляющие элементы системы управления инвестиционной привлекательностью туристско-рекреационных территорий (коммуникативные, инновационные, финансовые и человеческие ресурсы).

Ключевые слова: туристско-рекреационный потенциал, инвестиционное обеспечение, инвестиционная привлекательность, управленческая деятельность, природно-ресурсный потенциал, дестинация.

The role of the travel and recreation industry in the structure of the global economy is constantly increasing and over the last decade has become the largest sector of the world economy. In the context of Ukraine's integration into the EU, attention is focused on the development of the tourist-recreational potential of the country, which has a significant territorial combination of natural conditions, recreational and balneological resources. A meaningful consideration is required by the priorities of management of investment tourist and recreational attractiveness in the current conditions of business development in Ukraine. The dynamic process of social transformation in Ukraine and the reformation of economic relations were actualized the problem of choosing the best ways to develop its recreational and tourist complex. Necessity is emphasized on the solution of socio-economic problems in the period of

transformation of socio-economic relations in view of the potential of the tourist and recreation industry in Ukraine. Tourist and recreational destinations are an important factor in ensuring the competitiveness of the country. Modern trends in the development of the tourist and recreational potential of the state put forward new requirements for the efficiency of the use of tourist and recreational resources, observance of the norms of loads on objects of social infrastructure, attraction of territorial communities, development of local initiatives, attraction of foreign investments, improvement of regulatory and legal bases, improvement of quality of services, development of entrepreneurship and recreational business, expansion of environmental protection activities, realization of other estytsiynih projects, creative activity motivated business leaders, development the structure of the organizational and economic mechanism of investment activity management in the recreational and tourist sector, the collection of information for the development of a management strategy. The constituent elements of the investment attractiveness management system of tourist and recreational territories (communicative, innovative, financial and human resources) are defined. The emphasis is on the logistics of the creation of tourist and recreational complexes, which is implemented on the basis of the approval of the organization of the territory; implemented by the competent environment of tourist and recreational placement on the basis of the qualification of employees. Necessity is emphasized on communication support related to the provision of services for booking, reservation, lending, etc. It was noted that creation of favorable financial and investment development on the basis of forecasting of the market of services is the basis for increasing investment attractiveness of tourist-recreational areas with further increase of the efficiency of their use of tourist and recreational potential. The practical significance of the results obtained is as follows: the essence and directions of development of the recreational and tourist sphere are highlighted, the structure of investment activity management in this area is disclosed, the conclusions are drawn on the necessity of developing a clear management investment policy and the implementation of effective mechanisms for its implementation at the international, national and regional levels.

Key words: *tourist and recreational potential, investment support, investment attractiveness, management activity, natural resource potential, destination.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Розвиток туристично-рекреаційного бізнесу дав змогу багатьом країнам із менш привабливими, ніж в Україні, природними та культурно-історичними ресурсами підвищити рівень соціально-економічного розвитку. У межах ЄС туристично-рекреаційний ресурс активно розвивається і генерує створення нових робочих місць. Більше того, туризм та рекреаційна індустрія залишаються надійним двигуном регіонального і національного розвитку економіки розвинених країн. Але навіть значний туристичний потенціал ще не дає гарантії успішного розвитку туристичної індустрії. Саме тому досить актуальним постає питання управління інвестиційною привабливістю туристично-рекреаційної галузі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Питання інвестиційної привабливості туристично-рекреаційних територій знайшли відображення в наукових працях багатьох дослідників, але більшість із них досліджує перспективність цього процесу, не оцінюючи реальну ситуацію сьогодення. Так, О.Г. Розметова [1] дослідила роль держави в інвестиційному забезпеченні туризму, визначаючи сутність механізму державного регулювання інвестиційного розвитку курортно-рекреаційного комплексу регіону та напрями його удосконалення. В.Я. Гавран [2] розробив теоретико-методичні положення і практичні рекомендації щодо вдосконалення управління інвестиційною діяльністю в рекреаційно-туристичній сфері. Дослідження Т.М. Гнатюк [3] присвячено

розробленню рекомендацій, спрямованих на ефективний розвиток туристичних підприємств та їх адаптації до вимог ринку на основі вдосконалення механізму менеджменту інвестиційної політики. Загалом більшість наукових досліджень присвячено стратегічному орієнтуванню розвитку туристично-рекреаційної сфери, а не змістовному розгляду суттєвих пріоритетів управління інвестиційною туристично-рекреаційною привабливістю в сучасних умовах розвитку бізнесу в Україні.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті полягає у формуванні стратегії розвитку туристично-рекреаційної індустрії в Україні на засадах інвестиційного стимулювання для створення сприятливого організаційно-правового та економічного середовища. Для досягнення зазначеної мети поставлені такі завдання: 1) проаналізувати сучасні тенденції та інвестиційну туристично-рекреаційну привабливість України на національному рівні; 2) визначити складові елементи системи управління інвестиційною привабливістю туристично-рекреаційних територій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Україна, будуючи свою економіку на ринкових засадах, задіяна у світовому туристично-рекреаційному процесі. Туристично-рекреаційні дестинації є важливим чинником забезпечення конкурентоспроможності країни у цілому та на регіональному і локальному рівнях зокрема завдяки наявності унікальних або специфічних туристично-рекреаційних ресурсів. Однак успішна інтеграція України в європейський туристично-рекреаційний простір

вимагає дотримання міжнародних норм і стандартів якості туристичних послуг, будівництва й обладнання доріг та інших об'єктів туристично-рекреаційної інфраструктури. Успішна реалізація таких завдань значною мірою залежить від інтенсифікації інвестиційних рішень на рівні окремих підприємств, галузей, регіонів. Особливо гостро постає проблема щодо управління інвестиційним забезпеченням, оскільки саме інвестиційний клімат у цілому й інвестиційна привабливість туристично-рекреаційної діяльності окремих міст, районів, регіонів зокрема впливають на темпи структурних зрушень в економіці країни [4].

Інвестиційна туристично-рекреаційна привабливість на національному рівні є необхідною умовою розвитку в Україні на засадах створення сприятливого організаційно-правового та економічного середовища. Акцентується увага на формуванні конкурентоспроможного на внутрішньому і світовому ринках туристично-рекреаційного продукту, що вимагає ефективного використання природного та історико-культурного потенціалу туристично-рекреаційних дестинацій України, забезпечення їхніх соціально-економічних інтересів й екологічної безпеки.

Україна володіє значним природно-рекреаційним, туристичним і курортним потенціалом та по праву має можливість посісти провідне місце серед країн, які вважаються туристичними лідерами. Ю.Ю. Леонтєва [5, с. 20] виокремлює в межах України 25 туристично-регіональних дестинацій відповідно до адміністративно-територіального поділу.

Разом із тим становлення туристично-рекреаційної індустрії як багатогалузевого комплексу залежить від динамічного розвитку економічного середовища та зумовлене, з одного боку, поглибленням міжрегіональних, міжгалузевих зв'язків, а з іншого – вдосконаленням технологій сфери побутових послуг.

На жаль, сфера курортів і туризму в Україні поки що не звільнилася від впливу світової фінансової кризи, яка гальмує попит на туристично-рекреаційний продукт на відміну від попиту на виїзний туризм. Незважаючи на позитивні зрушення на національному ринку туристичних послуг, слід відзначити мотиваційний і географічний перерозподіл виїзного туризму. У структурі туристичних потоків як з України, так і до неї за мотивацією домінує приватний туризм. У географічній структурі туристичних потоків як з України, так і до неї домінують країни-сусіди.

Аналізуючи туристично-рекреаційний потік протягом 2015–2018 рр. [6], слід зазначити тенденцію до спаду виїзного туризму у I та зростання у III кварталах минулих років. Так, у I кварталі 2018 р. іноземців в'їхало на 3,2% менше, ніж за відповідний період 2017 р., а в III кварталі частка кількості іноземних туристів становить близько 33% від загальної кількості

іноземних туристів, які в'їхали протягом року, що пояснюється літнім сезоном і періодом відпусток. Протягом 2015–2018 рр. виїзний вітчизняний туристично-рекреаційний потік зберігає тенденцію, подібну до в'їзного, тобто спад у I та зростання у III кварталі у літній період. За підсумками I півріччя 2018 р. приріст виїзного потоку українських туристів порівняно з аналогічним періодом 2017 р. становить 3,3% (I півріччя 2017 р. – 6,1%, I півріччя 2016 р. – 11,5%). Отже, тенденція очевидна – повільний розвиток без стабільного зростання.

Причинами нестабільності зростання показників туристично-рекреаційної діяльності в Україні є низка проблем, які гальмують розвиток цієї інфраструктури. Слід зазначити, що в засобах масової інформації активно рекламуються виїзний туризм та рекреація і майже відсутня реклама українського туризму та рекреації. Виняток становлять загальновідомі туристичні дестинації рекреаційного значення (Крим і Карпати). У жодному місті України не роздають безкоштовні буклети-путівники по історико-культурних місцях, а деякі туристичні дестинації не мають таких путівників, що призводить до малої обізнаності навіть свого населення про різноманіття українського туристично-рекреаційного продукту.

Основною причиною недостатнього розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури є обмеженість державних коштів на реконструкцію пам'яток історії, архітектурної спадщини та рекреаційних комплексів. З іншого боку, залучення приватних інвестицій гальмується неврегульованою нормативно-законодавчою базою країни. Як відомо, значна кількість населених пунктів України (Хотин, Межиріччя, Ізяслав тощо) мають пам'ятки архітектури XVII–XVIII ст., для відновлення яких потрібні значні капіталоукладення [7, с. 205].

Нинішні умови ринкових трансформацій дестинацій висувають нові вимоги до їх реалізації, розв'язати які можливо за умов зростання дієвої здатності територіальних громад у контролі над ефективністю використання туристично-рекреаційних ресурсів, дотримання норм навантажень на об'єкти соціальної інфраструктури. Мотивація участі територіальних громад у розвитку сфери туризму і рекреації стимулюватиме діяльність малого бізнесу, залучення інвестицій у мережеві форми господарювання. Водночас це формуватиме культуру постійного населення з ухилом на суспільну єдність, любов до рідного краю, шанування традицій, ведення активного способу життя.

Зауважимо, що успішне управління інвестиційною привабливістю туристично-рекреаційними територіями, орієнтоване на їхній подальший розвиток, має спиратися на такі дієві важелі: – вдосконалення нормативно-правового регулювання використання туристично-рекреаційного потенціалу території;

– просування науково-методичних засад щодо оцінювання економічного потенціалу туристично-рекреаційних територій, дотримання норм навантажень на об'єкти цільової інфраструктури;

– впровадження громадського контролю цілеспрямованого ефективного використання ресурсів у межах реалізації місцевих програм розвитку сфери туризму та рекреації;

– стимулювання малого та середнього бізнесу, реалізація інвестиційних проектів, мотивація креативної діяльності бізнес-діячів, маркетинг туристично-рекреаційного продукту;

– посилення практик заохочення освітньо-виховного складника навчального процесу з орієнтуванням на виконання творчих пошукових завдань;

– формування доброзичливого ставлення місцевого населення до споживачів туристично-рекреаційного продукту.

Однією з необхідних умов комунікаційної підтримки є розвиток сфери туристично-рекреаційних послуг, пов'язаних із наданням сервісних послуг на бронювання, резервування, кредитування (рис. 1).

Важливий постійний зворотний зв'язок з отримувачами послуг, який має діагностувати саме якість наданих послуг. Цей напрям досить активно представлений у книгах скарг та пропозицій, а також висвітлений у відгуках відвід-

увачів на веб-сторінках. Процедура створення туристично-рекреаційних комплексів потрібно реалізовувати на основі затвердження проекту організації території. Політика прогнозування ринку туристично-рекреаційних послуг орієнтована за сезонну та річну динаміку. Використання людського ресурсу під час формування компетентного середовища туристично-рекреаційної дестинації базується на визначеності прав та обов'язків керівника й співробітників, усуненні багатоскладної ієрархічної підпорядкованості, дублювання функцій.

Окремо слід наголосити на важливості фінансового забезпечення розвитку туристично-рекреаційних територій. Створення сприятливого фінансово-інвестиційного розвитку на засадах прогнозування ринку послуг є основою для підвищення інвестиційної привабливості територій туристично-рекреаційної спрямованості з подальшим підвищенням ефективності використання їхнього туристично-рекреаційного потенціалу. Головною умовою виступає балансування обсягів іноземних та внутрішніх інвестицій, яке не повинно допускати суб'єктивізму і практики корумпованої конкуренції.

Нова функціональна роль держави має полягати у нормативно-правовому регулюванні використання туристично-рекреаційного потенціалу регіонів, контролі над його виконанням згідно з обґрунтованими концептуальними

Складові елементи системи управління інвестиційною привабливістю туристично-рекреаційних територій	
КОМУНІКАТИВНА	1) Розвиток сфери туристично-рекреаційних послуг: - поліпшення пошукових систем; - бронювання та резервування; - знижки на передчасне бронювання; - кредитування послуг; 2) Якість надання туристично-рекреаційних послуг.
ІННОВАЦІЙНА	1) Автоматизація процесу управління туристично-рекреаційною індустрією; 2) Логістичні підходи до створення туристично-рекреаційних комплексів; 3) Інституціоналізація процесу стимулювання інклюзивного рекреаційно-туристичного потенціалу; 4) Розвиток транспортних і комунікаційних зв'язків.
ФІНАНСОВА	1) Залучення місцевих ініціатив інвестиційного розвитку рекреаційно-туристичного потенціалу; 2) Активізація іноземного інвестиційного капіталу; 3) Політика прогнозування ринку туристично-рекреаційних послуг; 4) Лобіювання гнучкої цінової політики сфери послуг.
ЛЮДСЬКИЙ РЕСУРС	Створення компетентного середовища туристично-рекреаційної дестинації (органи управління, персонал, споживачі рекреаційно-туристичних послуг).

Рис. 1. Структура системи управління інвестиційною привабливістю туристично-рекреаційних територій

засадами. У разі ухилення суб'єктів бізнесу від регламентованих стандартів потрібно застосувати жорсткі санкції щодо позбавлення ліцензії та штрафування з подальшим наповненням бюджетів територіальних громад.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Стан туристично-рекреаційної галузі визначається соціально-економічними та політичними процесами, що відбуваються в Україні, відтворюючи перебіг реформування суспільного життя. У цілому можна відзначити формування певних тенденцій розвитку туристично-рекреаційного потенціалу України, коли поживлення туристичної активності переживається зі спадами, відтворюючи у цих коливаннях стан внутрішнього ринкового середовища. Загалом імідж України

залишається ще недостатньо визначеним. Спостерігається тенденція перевищення виїзного потоку над в'їзним у структурі міжнародного туризму.

Значний туристично-рекреаційний потенціал України та наявність усіх ознак самостійної галузі економіки свідчать про необхідність вироблення чіткої управлінської інвестиційної політики й упровадження дійових механізмів її реалізації на міжнародному, національному та регіональному рівнях. Система управління інвестиційною привабливістю туристично-рекреаційних територій визначає дієві складники (комунікативний, інноваційний, фінансовий, персональний), які узгоджуються зі стратегічним розвитком держави та покликані забезпечити її збалансований розвиток.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Розметова О.Г. Державне регулювання інвестиційного розвитку курортно-рекреаційного комплексу регіону : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 ; Академія муніципального управління. Київ, 2008. 20 с.
2. Гавран В.Я. Управління інвестиційною діяльністю в рекреаційно-туристичній сфері : дис. ... канд. екон. наук : 08.02.03 ; Національний ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2002. 203 с.
3. Гнатюк Т.М. Розробка механізму управління інвестиційною діяльністю підприємств туристичної сфери : дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 ; Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2003. 178 с.
4. Колесник О.О. Оцінка інвестиційного забезпечення розвитку туризму в Україні. *Економіка. Управління. Інновації*. 2011. № 2(6). URL: http://tourlib.net/statti_ukr/kolesnyk6.htm (дата звернення: 02.05.2019).
5. Леонтєва Ю.Ю. Оцінка ресурсів категорії «атракція» регіональних дестинацій України. *Економіка і регіон*. 2009. № 3(22). С. 20–25.
6. Інформація щодо відвідування України іноземними туристами та виїзду громадян України за кордон (I півріччя 2015–2018 років) (за даними Адміністрації Державної прикордонної служби). *Гордон (Gordonua.com)* : веб-сайт. URL: <https://gordonua.com/news/society.html> (дата звернення: 29.04.2019).
7. Гайдук А. Інтегрований туристичний концерн – сучасна форма туристичного підприємства в умовах глобалізації. *Регіональна економіка*. 2006. № 2. С. 204–212. URL: <http://www.tourism.gov.ua/pube.aspx?d=2095> (дата звернення: 03.05.2019).